

T. Andree, *Gelovig word je niet vanzelf. Godsdienstige opvoeding van rooms katholieke jongeren tussen 12 en 20 jaar*. Dekker en Van de Vegt, Nijmegen, 1983, 384 blz., f 39,50

Bidden en naar de kerk gaan: dat blijken de twee voornaamste pijlers te zijn waarop de godsdienstige opvoeding van rooms-katholieke jongeren tussen 12 en 20 jaar rust. Dat valt te lezen in het proefschrift van T. Andree dat voortkomt uit een onderzoek naar realisatie, betekenis én beleving van de godsdienstige opvoeding van jongeren geboren tussen 1960 en 1968; een onderzoek dat vanaf 1978 wordt uitgevoerd door de vakgroep klinische pedagogiek aan de Rijksuniversiteit in Utrecht. Voor het onderzoek werden iets meer dan 200 gezinnen - bijna 600 jongeren en ouderen - geënquêteerd. Door middel van systematische descriptie en exploratie stelt de vakgroep zich ten doel wetenschappelijk bruikbaar materiaal te leveren voor de ontwikkeling van een theorie voor het godsdienstig-pedagogisch handelen, een terrein dat pedagogen tot nu toe zo goed als braak hebben laten liggen.

De inleidende hoofdstukken 1 t/m 3 beschrijven doel, probleemstelling, methodiek en een aantal centrale begrippen uit het onderzoek zoals godsdienst, godsdienstige opvoeding en levensbeschouwing. Andree probeert hier een lijn zichtbaar te maken die de huidige opvattingen verbindt met het verleden en die een referentiekader geeft van waaruit het - empirisch - onderzoek gestalte heeft gekregen. Hoofdstuk 4 beschrijft de procedure en de wijze van verslaggeving van het onderzoek. De volgende drie hoofdstukken vormen een uitwerking van de in hoofdstuk 4 beknopt weergegeven onderzoeksresultaten. Het betreft de feitelijke inhoud van de godsdienstige opvoeding in de onderzochte gezinnen, de persoonlijke verhouding van de jongeren en ouderen tot geloof, kerk en godsdienst (Wat gelooft men? Hoe praktiseert men dat? Hoe is de relatie tot de kerk?) en de plaats van en waardering voor de godsdienstige opvoeding in het totale gezinsgebeuren.

Uit het onderzoek blijkt onder andere dat de godsdienstige opvoeding met uitzondering van het bijbellezen grotendeels een kwestie van gewoonte is. Noch voor de ouders, noch voor de jongeren is het gemeengoed om de officiële geloofsleer te onderschrijven. De jongeren blijken nauwelijks minder frequent naar de kerk te gaan dan hun ouders, maar ze staan er in het algemeen wat kritischer tegenover. Jongeren zoeken vooral naar een kerk die gesprekspartner of een vertrouwde metgezel is. Het gezag van de kerk wordt zowel door ouderen als door jongeren meer erkend naarmate het gaat om zaken die minder direct de persoonlijke levenssfeer betreffen. Negentig procent van de jongeren zegt het voornemen te hebben zijn eigen kinderen een godsdienstige opvoeding te geven.

In hoofdstuk 8 - niet gebaseerd op longitudinaal onderzoek - wordt onder veel voorbehoud gesteld dat de bijna vanzelfsprekende relatie tussen katholiciteit, godsdienstigheid en gelovigheid uit de jeugd jaren aan het begin van de volwassenheid grotendeels is verdwenen. In hoofdstuk 9 wordt een poging gedaan het 'effect' van de godsdienstige opvoeding in kaart te brengen en aan te geven welke aspecten een positieve invloed daarop hebben. Het laatste hoofdstuk vat de onderzoeksresultaten nog eens samen en verbindt daaraan enkele conclusies in de vorm van aanbevelingen voor de godsdienstige opvoeding. Gepleit wordt voor een herwaardering van de gebedsopvoeding en voor een herbezinning op de functie die het 'naar de kerk gaan' heeft in de godsdienstbeleving. Andree stelt dat gelovigheid zonder kerkelijkheid voor een nieuwe generatie een illusie is en dat voor de godsdienstige opvoeding van jongeren het noodzakelijk is dat ouders hun eigen godsdienstigheid serieus nemen en zoeken naar mogelijkheden die te verdiepen. Tot slot wordt ook nog eens nadrukkelijk gewezen op de taken die school en kerk in deze opvoeding kunnen hebben.

Gelovig word je niet vanzelf biedt weliswaar geen nieuwe opzienbarende feiten, maar is vooral van belang door het grote aantal empirische gegevens - meer dan 200.000 data! - die ongetwijfeld materiaal opleveren voor verder onderzoek. Bij de vraagstelling en aanbevelingen wil ik nog een

tweetal kanttekeningen plaatsen.

Niet alleen in de begripsdefinities maar ook in de geprecodeerde vragenlijsten worden 'geloven' en 'godsdienstigheid' erg personalistisch ingekleurd, wat te verklaren is uit het feit dat voortgebouwd wordt op het personalistisch pedagogisch denken van onder ander Gunning, Kohnstamm, Langeveld en Perquin. De vraag is of op deze wijze niet teveel nadruk wordt gelegd op het eigen, persoonlijk beleefde geloof (bidden, bijbellezen, naar de kerk gaan) en te weinig op het politiek-maatschappelijke engagement waartoe geloven óók oproept. Uitgaande van deze spanningsvolle relatie tussen het politieke en het mystieke aspect van geloven zou het wellicht interessant geweest zijn wanneer in de vragenlijsten ook de houding van jongeren en ouders ten opzichte van bijvoorbeeld vredesbeweging, derde wereld-problematiek, milieu enzovoorts ter sprake was gebracht.

Met aanbevelingen in de sfeer van 'wenselijkheid en noodzaak tot herbezinning' help je de godsdienstige opvoeding zelf nog niet uit de crisis. Samen met kinderen bidden voor het slapen gaan (hier zullen toch geen jongeren tussen 12 en 20 jaar bedoeld zijn?) kan dan wel bij uitstek een geschikte gelegenheid zijn voor gebedsopvoeding, de praktische uitvoerbaarheid is vooralsnog voor vele ouders een probleem. Dat geldt ook voor bijbellezen en zeker voor het mee naar de kerk nemen. Daarover zouden ouders met opgroeiende kinderen kunnen meepraten.

Jan Simons